חשבון עובר ושב

מאת שלמה פרינקל

כל מה שרצית לדעת על מצב ירושלים

המהומה שקמה בזמן האחרון מסביב לירושלים ועינייניה גורמת למבוכה עמוקה בציבור עצמו, וגם בהנהגתו של הציבור.

כדי להתחיל לטפל בבעיה זו, כדאי שנגין על מה מדובר כאן, בעצם. ובכן, יש לנו עסק עם העיר הגדולה ביותר בכדינת־ישראל, וזה יפה, אמנם, אבל אילו עיר בסדר־גודל כזה היתה ממוקמת במיזרח טכסס או במערב סיביר, לא היתה מופיעה בשום אטלס שיש לו קנה־מידה רציני.

על הירושלמים עצמם, אורחם וריב־עם, אני מעדיף שלא להרחיב כאן את הדיבור, שמא אחשף לתביעות־דיבה. אך מה שעושה את ירושלים זה שלוש עוב־דות:

האחת, שבמרוצת השנים התגבבו בעיר הזאת בתי־תפילה בשפע בלתי־מצוי: כל מי שיש לו יד או רגל לעסק הזה של אמונה באלוהים בנה בעיר ירושלים עמ־דת־זינוק נוחה לתפילותיו.

השנייה: שירושלים היא בירת־ישראל, אליה נוסעים כל חברי־הכנסת, השרים והפקידים הבכירים באמצע השבוע, יוצ־אים מכוניותם המקוררת או המחוממת, עוברים בריצה קלה על פני הטבע ה־ירושלמי, ונכנסים למישרדיהם המקוררים או המחוממים — ובסוף השבוע חוזרים על הפעולה הזאת בסדר ההפוך.

השלישית: בשנת 1967 „נפל" בידי ישראל חלקה הערבי של העיר הזאת, ועל פי החלטה דימוקרטית לגמרי ב־כנסת שלנו הפכו כמה עשרות אלפי ערבים, ואולי יותר, לנתיניו של טדי קולק, מבלי שאיש שאל אותם אם זה בדיוק מה שהם רוצים בחיים.

כל תינוק יבין שדי בכל אחת משלוש העובדות הללו לעשות מירושלים עניין בעייתי מאוד, וזה, כנראה, מה שלא מצא חן בעיני מי שהעניין לא מצא חן בעיניו. המצב עד היום היה שחוץ מישראל שום מדינה בעולם לא הכירה בזה שאלוהים מינה דווקא את הרבנים עובדיה יוסף ושלמה גורן לאפוטרופוסים על כל יצוא־התפילות מירושלים כלפי מעלה, ושום מדינה בעולם גם לא הכירה בזכותו של טדי קולק להיות ראש־עיר של תושבים שלא רוצים אותו בתור שליטם. אבל מה, היו הרבה מדינות בעולם שדווקא הכירו בזה שירושלים היא בירת־ישראל, דה־פקטו או דה־יורה.

וזה בדיוק מה שלא מצא חן בעיני גאולה כהן, מנחם בגין ושימעון פרס. מה האפלייה הזאת להם? או הכל, אמרו גאולה, מנחם ושימעון, או כלום.

וכך בדיוק צץ ועלה וחרך ועבר חוק־ירושלים החדש, החדיש והמחודש. אמנם, לא הכל הלך חלק לגמרי. היה רגע מסויים שבו התעורר חשש כבד שמא לא הבינו אומות־העולם מה אנו רוצים מהן, ואז מיהר ראש־ממשלתנו להכריז שיעביר את לישכתו לחלק הערבי של העיר. הכרזה זו, וכן הידיעות שהתפרסמו בנוגע לריהוט הלישכה הזאת, העמידו את המדינות הידידותיות במצב שבו ה־בחירה בין שגרירות בירושלים ובין סח־טנות־הנפט דומה לבחירתו של האשמאי הקשיש בין הישארות במיטה עם אשתו הכמלה או מעבר למיטה חדשה עם חתיכה מפוצצת.

ואם עדיין יש היסוסים — מי יודע עד לאיזו פרברסיה יכולות להגיע כמה מידידות ישראל בעולם — הנה כבר יש לנו צעדת־ירושלים, שהקו המנחה שלה יהיה לעשות מה שפחות צעדים בתחום הקו הירוק. אם גם זה לא יעזור, תרשו לי לנחש, יוכרז מחר־מחרתיים על הנחת אבן־הפינה לבית השלישי ליד מסגד אל־אקצה, ואז נראה מי עוד יישאר ב־ירושלים.

המבוכה שתקפה את מנהיגות הציבור המקומי מתבטאת יפה במעשים ומעשים סותרים, דברים והיפוכם.

שר החוץ, מר יצחק שמיר, אמר לא מזמן בנאום חשוב שאין בחוק־ירושלים של גאולה כהן שום חידוש, ולכן אין הצדקה למנוסת השגרירויות מירושלים. מה ששר־החוץ בטח לא תופס הוא שאם הוא טורח להעביר חוק שלדעתו אין בו שום חידוש, טורחות אומות העולם לשאול את עצמן לשם מה באמת הועבר החוק, אם לא כדי להקל עליהן את המנוסה מהחר לשפלת־החוף.

יו"ר מיפלגת העבודה, מר שימעון פרס, אמר שחוק־ירושלים החדש הוא מזיק, מיותר וטיפשי, אך מיפלגת העבו־דה חייבת להצביע בעדו. מזה אפשר להבין שאם יש סתם חוק, או אפילו סתם חוק מועיל, יכולה מיפלגת העבודה לשקול ולהחליט אם להצביע בעדו או נגדו. אבל אם יש חוק מזיק, מיותר וטיפשי — היא חייבת להצביע בעדו.

אמנון רובינשטיין, מנהיג המיפלגה הי־מרכזית לשינוי, אמר שאפשר היה לחזות מראש את מידת הנזק שיביא החוק הזה, ולכן הצביעה המיפלגה שלו נגד החוק בקריאה הסופית. אבל אם אפשר היה לחזות מראש את מידת הנזק, מדוע לא הצביעה המיפלגה המרכזית לשינוי נגד החוק האומלל הזה כבר כשהובא בקריאה טרומית, כשהונפו רק שתי ידיים נגד?

ח"כ יוסי שריד, למשל, אומר שאיננו מסוגל להבין את העניין הזה: איך יכולה מיפלגתו להיות לגמרי נגד החוק, אך חייבת להצביע בעדו. אך לעומת זאת אין לו שום בעיה להסביר איך הוא בעצמו לא רק יכול, אלא אפילו חייב להיות במיפלגה הפוכה זאת.

היחידים שלא נבוכים מכל העניין הם בטח גאולה כהן וידידיה: כידוע, שמו־נים אחוז בערך מעובדי השגרירויות הם נוכרים שאינם בני דת־משה, המטמאים את עיר־הקודש בעצם נוכחותם, ויש רק לברך, כנראה, על כך שירושלים הופכת עיר טהורה יותר, נקייה יותר, יהודית יותר. טובי המוחות בתנועת־התחייה שו־אלים את עצמם, כנראה, מה עוד אפשר לעשות כדי שגם הערבים המתגוררים עדיין בעיר יבינו שאינם רצויים בסביבה, וירושלים כולה תהפוך לרובע היהודי של יהודה ופלסטין.

מעשה נורא

יחד עם הפרופורציות של הלנה מטרוויה, האף של קליאו־פטרה, קוצר־הנשימה של נפוליון בונפרטה, הטחורים של קארל מארכס והעגבת של אידי אמין דאדא, נכנס גם ליבו של מנחם להיסטוריה כהוכחה חתוכה לקשר שבין אנטומיה לפוליטיקה. תרומתו הייחודית של ראש־ממשלתנו היא בהקניית הביסוס הפילוסופי העמוק למדע החדש, ככתוב על דפי מיכתבו הראשון לנשיא סאדאת.

אחרי שכל שלוחי־העט במדינה כבר עסקו בהרחבה בשאלה מה היו פניה של ישראל ופניו של תהליך־השלום אילו לקה מנחם בגין באברים אחרים בגופו, ומה היו המסקנות הפילו־סופיות והפוליטיות שהיה מסיק מכך, לא נשארו לי הרבה אברים, ואבחר באחד מהם, דווקא אחד בולט.

ובכן, הבה נניח שבקצה אותו איבר בולט — חה־חה — בגופו של ראש־ממשלתנו היה מופיע — חה־חה־חה — גידול ענק, ירקרק כעין האצה, בעל שלוחות ספוגיות המתנפנפות לכל עבר, גדלות ומתפשטות ללא הרף. ברור שאותו גידול, גם אם לא היה בו סכנות בריאותיות של ממש, היה מפריע לראש הממשלה בהופעותיו הציבוריות.

רק תארו לעצמכם את המחזה: עומד ראש־הממשלה שלנו על במת כנס הייסוד של אחת הערים החדשות ביהודה ובפלס־טין, והקהל כולו, תחת שיעקוב אחרי הנאום המופלא, מתבונן בסקרנות באותה בליטה משונה שכל המאמץ לכסותה ולהסוותה עולה בתוהו. לא היה חולף זמן רב עד שילד קטן, חסר הבנה במשמעויות הפוליטיות של מעשיו, היה מתחיל לצחק בקול דקיק, שתי נערות, בתולות, כנראה, מבני־עקיבא היו מצטרפות אליו חיש מהר, ועוד רגע קט כל הקהל כולו גועה בצחוק אדיר, ובגין אנה הוא בא.

ברור לגמרי שאותו גידול באותו איבר (ואם מישהו חושב שאני עושה פה איזה טריק מקובל, מרמז לאיבר מסויים, אבל בסוף יתגלה שזה איבר אחר לגמרי — שיוציא לו את זה מהראש) מחייב סילוק מיידי הכרוך בניתוח פשוט למדי. ובכן, מר בגין נכנס לבית־החולים, ורופאו הטוב, מר גוטסמן, מתייצב לפני העיתונאים עם תרשימים נאים, ואולי אפילו עם הדפס מגפס בצבעים טבעיים ובקנה מידה של 1:4, ובעזרת מטה דקיק מסביר לעם בישראל מה פה מיותר, ואיך יבוצע הניתוח, ושאין שום סכנה צפוייה לראש־הממשלה.

יש להניח שגם מר אריה נאור, מזכיר הממשלה, שלו יש כבר ניסיון בסילוק גידולים בולטים, לא היה מחמיץ את ההזדמנות, ובלשונו החלקה היה אומר משהו כמו: „אי־אפשר לומר שמר בגין החלים, שכן לא חלה, כשם שאי־אפשר להגיד שחלה הטבה במצבו, שכן מצבו מעולם לא היה רע."

סגן־ראש־הממשלה, מר יגאל ידין, היה מנהל את ישיבת הממשלה, וממנה היה משלח ברכות חמות לראש־הממשלה המתאשפז. ראש־הממשלה עצמו, תוך כדי ניהול שיחות מדי־ניות במיטתו, היה מראה לכל מבקר את הגידול הירקרק הכרות הנתון בצינצנת פורמלין נאה ליד המיטה, ומטעים שהרופאים הטובים והאחיות הנפלאות מרשים לו לקחת את הגידול הביתה, בבחינת „דע את האוייב".

את מיכתבו לנשיא סאדאת היה ראש־הממשלה מתחיל

קצה אותו האיבר והגידול שבקצה אותו האיבר

„הריני מודה לך על איחוליך לרגל סילוק הגידול מאותו איבר. רבות מחשבות בלב איש כמוני, כשהוא שוב על מיטת חוליו ומהרהר הירהורים כעין־פילוסופיים באותו איבר, מה הוא ומה טיבו. שכן מהן, בסך הכל, אותו איבר, אם לא בחזקת מעט המכיל את המרובה? פיסת בשר קטנה שללא צינור קטן העובר בה היה גופנו הופך לבריכת־שופכין, וחיינו לא היו חיים. ולא עוד, אלא שגם ולדות לא היינו יכולים להעמיד. אכן, גדולים מעשי הבורא שמאותו מקום שממנו יוצאים שפכים, ממנו גם נבראים הדורות לדורותיהם. ולמה משול הדבר? למיזרח התיכון כולו, שאף הוא בבחינת מעט המחזיק את המרובה ובשעה שהוא רותח במילחמות נוראות, סיכסוכים קשים ושינאה עמוקה, הוא גם מזרים את הנפט מאדמתו לצרכי גופו של העולם, ותורה מירושלים לצרכי רוחו," וגו' וגו' וכן הלאה.

באמונה שלמה

חווייה קשה היתה לי כשראיתי בטל־וויזיה את ראש־הממשלה, מר בגין, עומד על קיברו של אותו בחור שנפל באותה פעולה בלבנון.

מר בגין עמד שם, הכאף, הצער, הזעם והשכול מופיעים בכל תנועה מתנועותיו, בכל הבעה מהבעותיו, ובכל מילה ממילו־תיו, כשהוא מדבר על עם ישראל, על בניו ועל גיבורי.

אני אומר את זה בלי צחוק. לפעמים עושה מר בגין הצגות, אבל לא לשם. לא על הקבר. זו לא היתה הצגה. ומתוך כאבו דיבר מר בגין דברים שיכול היית לראות בעיון ממש כי הוא מאמין בהם, בכל אחד מהם, באמונה שלמה.

ודווקא משום כך כל־כך קשה היתה לי החווייה הזאת. דווקא בגלל השיכנוע העמוק של מר בגין באמת ההיא. מר בגין דיבר על ההם — אני לא זוכר את שם התואר, הנבלים זה היה? או מ־זדים? או חלאת־האדם? בכל אופן, ההם, הבאים להרוג נשים וילדים. ההם, ש־אנחנו כל־כך הרבה יותר טובים מהם.

וזה מה שמפחיד כל־כך. כי כשבגין מדבר על זה, אתה שואל את עצמך: מה, איך זה יכול להיות שהוא לגמרי שכח? האם האירגון הצבאי הלאומי לא טבח נשים וילדים ערביים (לא בריטיים!)? האם בשווקים של חיפה וירושלים, שם הניח אירגונו של מר בגין פצצות, לא היו נשים וילדים? האם בדיר־יאסין ובמקו־מות אחרים לא היו נשים וילדים? או שאולי מר בגין חושב שהערבים נולדים ישר גדולים?

האם התחרט מאז מר בגין — במילה אחת קטנה, ברמז אפילו — על מעשי־טבח טרוריסטיים אלה? האם אינו חו־שב עד עצם היום הזה שבדיוק מעשים כאלה ושכמותם הם שהוליכו לעצמאות עם ישראל?

זה מפחיד, משום שמזה אני מבין משהו חשוב. מר בגין, שני מר שמיר־ואחד מר שילנסקי, ועוד רבים כמותם, בכלל לא תופסים מה קורה. העסק הזה בכלל לא חודר להכרתם. הם באמת מאמינים במה שהם אומרים. הם באמת חושבים שרק נבלים, רק זדים וחלאת־אדם יכולים להרוג נשים וילדים יהודיים. אבל בשום פנים לא יצליחו לתפוס שגם ילדים ונשים ערביים הם בני־אדם שיש להם דימיון ליהודים שאולי זה לא יפה כל־כך לטבוח אותם. אין אפילו טיפה אחת של צביעות בדברים הללו של מר בגין. הוא אדם כן מאוד.

הצביעות מעוררת בחילה. הכנות מעו־ררת פחד. פחד שאנחנו באמת משתגעים פה לגמרי, בארץ הזאת.